



CALITATEA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Prof. univ. dr. *Roxana SÂRBU*
Lect. univ. dr. *Crina Raluca BUCUR*
Lect. univ. dr. *Antonia Cristiana SCURTULESCU*

Abstract

The paper approaches the quality factors as for exemple fitness for purpose and value for money adapted for the higher education system.

Cuvântul *calitate* își are originea în cuvântul latin „qualita”, provenit, la rândul său din „qaulis”, traducere în limba latină a cuvântului grecesc „poiotos”, introdusă de către Platon și des utilizată de către Aristotel în lucrările sale.

Calitatea s-a dovedit a fi, odată cu trecerea timpului, o noțiune foarte complexă și dinamică, de multe ori fiind definită mai curând prin ceea ce o deosebește de lipsa de calitate sau de non-calitate, decât printr-un concept cu o încărcătură proprie, reflectând diferite viziuni culturale, politice, naționale, regionale sau globale socio-economice.

Dacă în domeniul economic, conceptul de calitate s-a concretizat într-o mulțime de definiții, care s-au completat reciproc, în funcție de sistemul de valori la care s-au raportat, de mediul în care au fost utilizate și de personalitățile celor

care le-au impus în literatura de specialitate, în domeniul educației definirea și operaționalizarea calității s-au dovedit a fi și mai dificile.

Preocupările pe plan european în domeniul asigurării calității în instituțiile de învățământ superior au debutat în perioada 1994-1995, când Comisia Europeană a inițiat un proiect pilot pentru experimentarea unui model unitar de evaluare pentru învățământul superior din statele membre. Inițial, în proiect au fost implicate 47 instituții de învățământ superior, aparținând unui număr de 17 țări, o serie de asociații europene din domeniu (CRE, EURASHE și Confederația Conferințelor Rectorilor din Europa), precum și un număr important de experți internaționali. Rezultatul s-a concretizat în elaborarea unei metodologii de evaluare care, în urma unei serii de perfecționări, s-a constituit într-o referință internațională în domeniu.

Urmarea acestei inițiative a fost că, în anul 1998, Consiliul Europei a emis o recomandare de promovare a unor „sisteme comparabile” de asigurare a calității, în cadrul larg al sistemelor naționale de învățământ superior, având drept scop principal facilitarea schimburilor și a recunoașterii studiilor în diferitele țări membre. Astfel, asigurarea calității a intrat în atenția Direcției Generale XXII a Comisiei Europene, care a devenit coordonatorul unei rețele europene în domeniul calității, al cărui scop este acela de a dezvolta un cadru comun general acceptabil, fiabil și acceptat de toate mediile academice din UE.

În definirea calității procesului de învățământ a trebuit să se țină cont de o serie de particularități, printre care: dificultatea elaborării unui singur set de standarde, universal valabile în toate țările și în toate instituțiile de învățământ; includerea în acest concept totalizator a unor activități diferite, cum ar fi: administrare, management, predare și programe academice, cercetare, cu luarea în considerare a activității și rezultatelor studenților, a infrastructurii, mediului instituțional etc., dar și de o serie de specificități ale procesului educațional academic, menționate, de altfel, și în Declarația Mondială asupra Învățământului superior pentru secolul XXI¹, printre care:

- *Misiunea și funcțiile învățământului superior* - în general, misiunea unităților de învățământ superior este de a educa, a pregăti și a cerceta, iar în

¹ Declarația a fost adoptată în anul 1998 în cadrul Conferinței mondiale a învățământului superior, organizată sub auspiciile UNESCO

particular, universitățile au misiunea de a contribui la dezvoltarea durabilă și la dezvoltarea întregii societăți, privită în ansamblul ei. Îndeplinirea acestei misiuni și atingerea acestor deziderate pot avea loc în următoarele condiții:

- prin cursurile oferite, al căror conținut să fie în permanență adaptat cerințelor prezente și viitoare ale societății, universitățile, prin combinarea în cadrul pregătirii profesionale a cunoștințelor și aptitudinilor specifice, trebuie să ofere calificări înalte absolvenților, care să devină nu numai buni profesioniști, ci și cetățeni responsabili și capabili să răspundă cerințelor tuturor sectoarelor de activitate;
- universitățile trebuie să ofere posibilitatea unei educații la un nivel ridicat, pe toată durata vieții, oferindu-le studenților/cursanților o paletă largă de opțiuni și flexibilitate, atât la intrarea în sistem și la absolvire, cât și oportunități de dezvoltare individuală și mobilitate socială, participării lor active în cadrul societății, având ca scop consolidarea drepturilor omului, dezvoltarea durabilă, democrația și pacea, în contextul respectării legii;
- diseminarea cunoștințelor și formarea creativității prin intermediul cercetării, ca parte a serviciilor către comunitate, oferirea experienței și cunoștințelor în dezvoltarea economică, socială și culturală, precum și dezvoltarea cercetării științifice și tehnologice în științele sociale, umaniste și artă;
- oferirea unui suport de înțelegere, interpretare, promovare și diseminare a culturii naționale și regionale, internaționale și istorice, în contextul pluralismului și diversității culturale;
- protejarea și consolidarea valorilor sociale prin pregătirea tinerilor în spiritul valorilor democrației, prin oferirea unor perspective critice asupra opțiunilor strategice;
- contribuția la dezvoltarea și la îmbunătățirea sistemului de educație, la toate nivelurile, inclusiv prin pregătirea profesorilor;

▪ *Rolul etic, autonomia, responsabilitatea și funcția de anticipare* - în conformitate cu recomandările Statutului Personalului didactic din învățământul superior, aprobat de Conferința Generală UNESCO din noiembrie 1997, universitățile, personalul acestora și studenții trebuie:

- să-și conserve și să-și dezvolte funcțiile lor critice prin exerciții ale eticii, rigorilor științifice și intelectuale în cadrul variatelor lor activități;
- prin procesul de înțelegere și dezvoltare, să vină în sprijinul societății prin dezbateră, într-o modalitate complet independentă și prin exercitarea unei autorități intelectuale, a problemelor etice, culturale și sociale, în completă cunoștință de cauză privind responsabilitățile ce le revin;
- să-și întărească funcțiile critice și de previziune, prin analize permanente ale trendurilor sociale, economice, culturale și politice, concentrându-se asupra zonelor critice, semnalând și prevenind pericolele posibile;
- prin exercitarea capacității intelectuale și a prestigiului moral să asigure apărarea și diseminarea activă a valorilor universal acceptate, inclusiv pacea, justiția, libertatea, egalitatea și solidaritatea, așa cum acestea sunt prevăzute în Constituția UNESCO;
- beneficierea de o autonomie academică deplină și de libertate, concepută ca un set de drepturi și obligații, în condițiile responsabilității față de societate;
- să exercite un rol activ în identificarea și abordarea problemelor care afectează bunăstarea comunităților, națiunilor și societății umane, în ansamblul ei;

▪ *Egalitatea accesului la studiile universitare* - în conformitate cu art. 26.1 din Declarația universală a drepturilor omului, admiterea în învățământul superior trebuie să se bazeze pe merite, abilități, eforturi, perseverență și devotament, demonstrate de cei ce doresc să fie acceptați în sistem, sistem ce poate îmbrăca schema unei educații de-a lungul vieții, pe baza recunoașterii abilităților anterior dobândite. Drept urmare, nu poate fi acceptată nici o discriminare în asigurarea accesului în învățământul superior pe motive de rasă, vârstă, limbă, religie, dizabilități fizice sau diferențe economice, culturale și sociale.

Egalitatea accesului la învățământul superior trebuie să se bazeze pe racordarea acestuia la celelalte niveluri educaționale, iar dacă este necesar să aibă loc o reorientare a legăturilor cu acestea, în special cu învățământul liceal. Universitățile trebuie privite ca o parte a întregului sistem de învățământ, punctul de plecare fiind vârsta preșcolară și învățământul primar, educarea realizându-se

de-a lungul întregii vieți, printr-un sistem de învățare continuă. Universitățile trebuie să funcționeze pe baza unui parteneriat activ cu părinții, școlile, studenții, grupurile socio-economice și comunitățile locale. Învățământul liceal trebuie să asigure nu numai pregătirea candidaților calificați pentru accesul în învățământul superior prin dezvoltarea capacității de a învăța pe o bază largă, dar să și ofere o deschidere către viața activă, prin pregătirea pentru o gamă variată de locuri de muncă. Ca urmare, accesul la învățământul superior trebuie să rămână deschis aceluia care au finalizat cu succes ciclul liceal (sau echivalentul) sau care prezintă calificările necesare, indiferent de vârstă și fără discriminare. Drept consecință a cererii în continuă creștere pentru învățământul superior, universitățile trebuie să dezvolte politici de acces, bazate pe merite individuale.

Accesul la învățământul superior trebuie facilitat pentru grupuri speciale, cum ar fi minorități culturale sau lingvistice, grupuri cu dizabilități, grupuri dezavantajate sau care trăiesc sub ocupație, atâta timp cât aceste grupuri, colectivități sau persoane individuale reprezintă valori pentru dezvoltarea societății sau națiunilor. Trebuie oferite ajutoare materiale și soluții educaționale care să le permită atât accesul, cât și continuarea studiilor [3].

Luând în considerare toate cele de mai sus, calitatea în învățământului superior a fost definită astfel:

- „*fitness for purpose*” („conformitate cu scopul”) – implică existența la nivel de universitate a unor mecanisme care să-i asigure atingerea constantă a obiectivelor, în cadrul scopului declarat: acela de a transmite și măsura perfecțiunea. Prin această definiție se recunoaște diversitatea misiunilor asumate la nivel de învățământ superior, dar și importanța acestuia în cadrul sistemului educațional general;

- “*value for money*” (“preț adecvat valorii reale”; “raportul calitate-preț”), definiție care oferă posibilitatea calculării unei serii de indicatori, cum ar fi: rata abandonului, raportul dintre numărul de studenți și numărul de cadre didactice etc. Această definiție este asociată cu creșterea autonomiei instituționale, în condițiile unei mai mari transparențe și o mai bună gestionare a fondurilor;

- *distinctiv* sau *excepțional*;

- *exceelență* sau *menținerea celor mai ridicate standarde*, determinate pe baza unor criterii de benchmarking;

- *proces educational de realizare a unui "produs de calitate", obținut în condițiile definirii unor standarde minime;*

- *transformare, în sensul sporirii capabilităților studenților (adăugare de valoare, ca obiectiv cheie al procesului educațional) etc.[1].*

Indiferent de definiția atribuită calității, la nivelul comunităților academice internaționale s-a ajuns la un consens în ceea ce privește:

- ✓ atingerea și menținerea celor mai înalte standarde posibile, demonstrate prin mecanisme de identificare și satisfacere a nevoilor sociale;
- ✓ angajarea în identificarea sistematică a oportunităților, a punctelor forte și a zonelor slabe;
- ✓ utilizarea eficientă a resurselor;
- ✓ înnoirea programelor de învățământ și a metodelor de predare;
- ✓ dezvoltarea unor programe permanente de specializare și perfecționare a personalului;
- ✓ capacitatea de adaptare rapidă și flexibilă la nevoile studenților și a altor părți interesate;
- ✓ elaborarea unor proceduri de evaluare realiste;
- ✓ asigurarea unor resurse financiare corespunzătoare [2].

Tot prin comparație cu sfera economicului, calitatea în învățământ este și mai dificil de comensurat. Calitatea procesului educațional nu se poate aprecia numai prin calculul unor indicatori cantitativi, de genul: numărul de studenți/cadru universitar, capacitatea sălilor de lectură, a laboratoarelor, a bibliotecilor etc., existând în acest domeniu o serie de indicatori specifici, printre care se pot enumera: competența academică și psihopedagogică a cadrelor universitare, capacitatea de a satisface nevoile și cererea socială, aspectele morale ale activității universității; satisfacția studenților; responsabilitatea culturală, etică și socială a universității; condițiile de angajare și de lucru oferite personalului; mobilitatea academică etc. [4].

Asigurarea calității în învățământ poate fi definită ca o sumă de politici, sisteme și procese orientate pe linia menținerii și creșterii calității educaționale, având la bază permanente analize și comparații între rezultatele intenționate și cele obținute în vederea identificării surselor de disfuncționalități.

La nivel național, asigurarea calității în educație se referă la ansamblul politicilor, proceselor și acțiunilor autorităților publice prin care se menține și dezvoltă calitatea în educație, la nivel național.

Printre obiectivele principale ale asigurării calității se înscriu: furnizarea de informații în legătură cu funcționarea sistemului educațional, cu rezultatele înregistrate și căile posibile de îmbunătățire a acestora; asumarea responsabilității pentru crearea unor condiții favorabile atingerii calității; menținerea și îmbunătățirea unor înalte standarde academice; demonstrarea unei înalte calități a programelor de formare academică sau profesională, inițială și continuă, pentru toți studenții și cursanții din cadrul unei unități de învățământ superior; dezvoltarea unei culturi instituționale a calității și a asigurării unei reale protecții a beneficiarului său de educație – studentul/cursantul.

Sistemul de asigurare a calității se referă la mecanismul prin care universitatea confirmă și conferă încredere, atât clienților interni (angajați, studenți), cât și celor externi, că sunt oferite toate condițiile necesare pentru atingerea standardelor asumate.

Pe fondul tuturor acestor frământări de ordin conceptual, dar și practic, manifestate atât pe plan european, cât și internațional, se înscriu, firesc, și preocupările din domeniul sistemului de învățământ din România.

În România, cadrul legislativ al asigurării calității serviciilor educaționale în instituțiile de învățământ superior este asigurat de Legea nr. 87/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență privind asigurarea calității educației nr. 75/12.07.2005, de Ordinul nr. 3928/21.04.2005 al Ministrului Educației și Cercetării privind asigurarea calității serviciilor educaționale în instituțiile de învățământ superior, precum și de Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în învățământul superior.

Potrivit acestor acte normative în domeniu „asigurarea calității în educație este realizată printr-un ansamblu de acțiuni de dezvoltare a capacității instituționale de elaborare, planificare și implementare de programe de studiu prin care se formează încrederea beneficiarilor că organizația furnizoare de educație satisface standardele de calitate. Asigurarea calității exprimă capacitatea unei organizații furnizoare de a oferi programe de educație, în conformitate cu standardele

anunțate. Ea este astfel promovată încât să conducă la îmbunătățirea continuă a calității educației” [5]

Asigurarea calității educației se referă la o serie de criterii și la următoarele domenii: capacitatea instituțională, eficacitatea educațională și managementul calității.

Printre obiectivele principale ale asigurării calității: furnizarea de informații în legătură cu funcționarea sistemului educațional, cu rezultatele înregistrate și căile posibile de îmbunătățire a acestora; asumarea responsabilității pentru crearea unor condiții favorabile atingerii calității; menținerea și îmbunătățirea unor înalte standarde academice; demonstrarea unei înalte calități a programelor de formare academică sau profesională, inițială și continuă, pentru toți studenții și cursanții din cadrul unei unități de învățământ superior; dezvoltarea unei culturi instituționale a calității și a asigurării unei reale protecții a beneficiarului său de educație – studentul/cursantul.

De aceea, pentru obținerea unei calități reale a actului educațional o importanță crucială o prezintă următoarele componente:

- 1) obiectivele actului educațional, nivelul de competență și planul de învățământ (curricula);
- 2) mediul de studiu, competența corpului profesoral și tehnic auxiliar și eficiența practicilor de lucru;
- 3) evaluarea independentă, pe de o parte, a activității didactice și de cercetare și, pe de altă parte, a rezultatelor înregistrate de către studenți;
- 4) un sistem de educație funcțional și emergent și resurse financiare suficiente.

În acest sens, se urmărește elaborarea unor reguli generale care să guverneze toate programele educaționale din învățământul superior românesc, în vederea îmbunătățirii continue a calității procesului didactic de formare academică sau profesională inițială sau continuă, pentru asigurarea unei egalizări a oportunităților existente pentru toți studenții prin:

- ☞ programe de studiu comparabile, de înaltă calitate;
- ☞ strategii instrucționale eficiente;
- ☞ activitate bazată pe experiență;
- ☞ programe de suport;

- ☞ personal;
- ☞ bază materială: echipamente, integrare tehnologică;
- ☞ resurse financiare și alte facilități.

Pentru atingerea acestui scop și pentru definirea performanțelor cerute absolvenților pe piața forței de muncă, managementul universităților trebuie să colaboreze în permanență, atât cu clienții interni (membri ai corpului profesoral, personal auxiliar, studenți, cursanți etc.), cât și cu clienții săi externi (reprezentanți ai mediului de afaceri, industriei, organisme guvernamentale, nonguvernamentale, nonprofit etc.).

Bibliografie

1. Ekong D. „The Quality of Higher Education Viewpoints: Cuba, Kenya, Canada, Colombia, France”, Reference Document: Trends from the UNESCO Regional Consultations on Higher Education, <http://www.unesco.org/education/educprog/wche/>
2. Escotet M.A.; Kazani A.; Cappon P.; Orozoo Silva; L.E. Brun Jean-Luc „Quality of Higher Education”, Final Report, Comission II, 2003
3. *** „World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action”, <http://portal.unesco.org/education/en/ev.php>
4. *** „Education Criteria for Performance Excellence”, Baldrige National Quality Program
5. *** „Ordonanța de urgență a Guvernului României privind Asigurarea calității educației nr. 75/12.07.2005”